

TÉGLÁK, BARÁZDAK

Ez a könyv máskor és máshol nem jelenhetett volna meg. Csak Tito Jugoszláviájában, csak a népuralom, az Ötéves terv idején és hogy mindjárt a kritikusok elé vágjunk, annak is csak *elején*. Tökéletesebben nem hordhatja egy könyv magán korát, helyét, mint a mi antológiánk. Ha a kezünkbe vesszük és beleyitünk, tényleg az az érzésünk, amit az előszó mond, *ez a mi gyerekünk*. A jugoszláviai magyarság első igazi, irodalmi könyve, mert a jugoszláviai magyarság szüksége, igénye, jövője hozta létre. Korparancs és szándék. Ezzel eleddig egyetlen itt megjelent könyv sem dicsekedhet.

Ezzel nem tagadjuk a múltat, volt itt könyv eddig is, magyar is, jugoszláviai magyar is. Magukon viselték azok is a helyet és az időt, kisebbségi sorsot vagy megszállás pecsétjét. Hiszen, ha tagadja a valóságot, ha menekül tőle, ha mélyen hátramegy a múltba, vagy előrekanalizálja jövőbe, akkor is minden írás magán viseli korát és helyét. Ez azonban akartan, szándékkal, örömmel, bizón, közvetlenül és büszkén hordja magán Tito országának és Tito korának pecsétjét. A múltba is föl szabadújt s megvilágosult szemmel néz. tervvel és bizón néz a jövőbe. Úgy néz korára, mint akinek eljött ideje, úgy néz országára, mint aki megtalálta hazáját. Hát persze, hogy életesebb, gyökereiveltebb, szilárdabb, biztosabb a hangja és megérzik rajta: ezek tudják mit akarnak tudják hol, mikor és mivégre élnek.

A kötetből kiérződik Tito kora, a népuralom, terv, szocializmus. Tiszta, átlátszó, egyenes, határozott írások. Egycélúak. Akármilyen köntösben, egy cél van alatta s ki régen megtalált hangon, ki hangját csak most keresón egyet mond, egyet akar. Átüt a szándék a könyvön, átüt az új társadalom hangja, színe, ereje.

Mindez — nehogy félreértés essék, — nem érdem. De tény. Tagadhatatlan tény. És erő. Vajjon mi hajtotta a *KALANGYA*, az *Akácok* íróit, költőit a *HID* írói és költői mellé, vajjon mi hajtja a régi Jugoszláviai avatott tollforgatóit az új Jugoszlávia itt-ott még dadogó fiataljai mellé? Vajjon mi szólaltatott meg tollhoz eddig nem szokott harcosokat, vajjon mi indít harchoz nem szokott írókat küzdelemre — egy kötetben. Annak idején Szenteleki táj-élektani egységet keresett írókban, hogy egy kötetbe hozhassa őket. Itt nem kell egységet keresni, nem kell azon tündönni, hogy lehet-e szabad-e ezeket az írókat, költőket egy kötetbe fűzni? (És a szocializmus harcának elején, az ötéves terv elején toborzónak lehet őket egymás mellé is állítani.)

Nem érdem ez az egység — mondjuk, — de tény. Nem az írók érdeme, nem a kötet érdeme. Sőt nem is a jugoszláviai magyarság érdeme — legalább *nem főként* azé. Ez a kornak, Tito korának érdeme. A népfölzabadító harcnak. A népuralomnak és mindannak, ami ezzel jár: kialakuló egységes dolgozó társadalom, terv, szocializmus kiépítése. Ez a könyv, a *jugoszláviai magyarság első igazi irodalmi könyve*, azért az, mert a népuralomban született, mert az új Jugoszláv szülte. A dolgozók és gondolkozók szilárd Népfrontja nélkül nem jött volna létre.

Lehet, hogy valakinek bántia a fülét ez az összehasonlítás: Népfront és irodalom. Talán azokét is egy kicsit, akik a kötetben van-

nak. Nem közkeletű gondolattársítás ez. Más a Népfrent — és más az irodalom — gondolják az írók, s tényleg nem mint Népfrent-tagok jöttek írásaikkal a *Téglák, Barázdák* kötetbe. És mégis akár elismerik, akár nem, most itt ebben a kötetben az irodalomban is frontot állnak, elbeszélésben és költészetben is népünk frontja ők. Nem csak azért, mert maguk az írók munkások, parasztok és tanulók. Nemcsak azért, mert a munkások, parasztok, tanulók, a dolgozók társadalmának valóságáról írnak. Nemcsak azért, mert munkásokhoz, parasztokhoz és tanulókhöz fordulnak. Hanem, mert azt, amiben hisznek, aminek alapján állnak, azt a Népfrent tette lehetővé, hordta zászlaján és harcolta ki. S mert először ez adott igazán mindnyájának célt, értelmet, szándékot.

Nem egy helyről indultak azok, akik ebben a kötetben találkoznak. Két régi táborból és újakból, már a népuradalom neveltjeiből állnak a kötet írói. Egyik tábor a „KEVE”, KALANGYA. „Arácok alati” tábora — a másik a *NÉPSZAVA, HID* tábora. Mindkét táborból a megmaradtak verődtek össze ebbe a kötetbe. A megmaradtak: fizikai és morális értelemben. Akik megmaradtak a 41-es akasztófák után, s akik megmaradtak a megszállás alatt a becület útján.

A *HID*-gárdából *Laták, Gál, Lőrincz, Thurzó* folytatják a régi harcos vonalat s hozzájuk csatlakoznak tollat ragadva a régi mozgalom harcosai *Brindza, Gajdos, Lukács*. Ebből a táborból jöttek *Lévay* és *Kolozsi* is. A másik táborból is azok, akik megtalálták Tito Jugoszláviájában, a népuradalomban azt, amit öntudatlanul és tétován kerestek. *Herceg, Majtényi, Szirmai, Dudás* és *Csepe*. És hozzájuk csatlakoznak az újak: *Markovics, Pap, Zákány, Galamb, Sebastyén, Kópeczki, Dévavári*.

De nemcsak egy táborba és egy kötetbe kerültek: írásaik — egy kivételével mind új írás — azt mutatják, hogy ma már eszmei közösség, közös út fűzi őket össze. Akiket a régi Jugoszlávia osztálytársadalmi két különböző táborba osztott, most akartan és öntudattal egymás mellett s egymással küzdenek Tito új társadalmáért.

Ez a kötet legelső és legfontosabb jellegzetessége. Ez a kötet magyarázata és létjogosultsága. Ez a kulcs ennek a kötetnek megértéséhez és megítéléséhez. Ez az alap, amelyről ezek a különben igen különböző írók elindulnak: *közös földről, közös korszakból, egy feladatból és egy vállalásból*. Ez a kiindulópont s most innen már kiki tehetsége és hívatottsága szerint, fegyvertára és harci készsége szerint, forradalmi és művészi hajlamai szerint. Mert ez a kötet nem nivellálású készült: nincs benne sem rangsor, sem szigorú mérték, sem tisztán irodalmi és művészi értékelés. Induljanak erről a közös alapról s ha egymást elhagyják, ha egymást megelőzik, ez már a népuradalom útján, népünk és népeink egyenes útján való versenyfutás lesz. Ez már, hogy a mi korszakunk jelszavával éljék: a szocialista előrehaladás útja lesz.

Mert az, hogy egy táborban vannak, hogy egységesek akaratan, célkitűzésben, hogy egy egységes társadalom kifejezői — ez csak kiindulópont. Ezen belül igen tarka sokféleség van a könyvben — mert ahogy mondtuk, tágak a mértékek. Vannak benne kiforratlan, forrongó, kiforrt s talán már ki is hült tehetségek. Vannak ügyetlen fotografusok, erőtlén lelkendezők, jószándékú igyekezők, eseményekben vagy kifejezésben vérszegény írások. Tág a

nyílás most, de azért lehet már — ha egyelőre módjával rázzuk is — *rostája* is irodalmunknak. Nem kell félni már, hogy egy-két tehetségtelennel az *irodalom* is kifordul a teknőből. Nincs már egyik oldalon virágházban tenyésző, a másikon virágházon kívül rekedtek s kallódók. *Ez az élet most már terem irodalmat, vissza sem lehet tartani.* Mert széles és gazdag a mai dáfadalmasan haladó élet mozgósító ereje.

Ez a bírálóat már nem a szerkesztőbizottságé, ez már egy további lépés. Az első összeszedelőzködés után most már nem árt egy kicsit megszabni kinek-kinek a helyét és fejlődő irodalmunk távlatával nézni írásait.

Van antológiánk írásainak egy-két általános jellegzetessége, ezekre kell most legelőször rámutatnunk. Leszűrhetők ezen antológiánkból éppúgy, mint novella és vers-pályázatainkból és a lapjaink rovatain megjelenő írásokból.

Az első jellegzetesség: a témaválasztás szegénysége. Nem olyan értelemben, hogy maguk a témák vérszegények, hiszen hatalmasabb témát nem is lehet találni, mint a földosztást és a rohammunkát, a földmunkás-szövetkezeteket és a csatornát, irástudást, falu-építést, vasútvonalat stb. Hanem szegény azért, mert legtöbb esetben csak rosszakaratú ellenszegülőket vagy lelkesült agitátorokat állít köréje. Holott mindenki tudja, hogy népünk legnagyobb része a tudatos népellenség és az aktivisták között áll, amazoktól távolodón, ezeket még nem értve. Vagy ki látja meg az öntudatos aktivista rohammunkás és az éppennyolvan kevésszámú szabotáló s elégedetlen munkás között az egyszerű munkás-becsületből, szolidaritásból, nem nagy öntudattal, de lelkiismerettel és szívósan dolgozó munkásoknak százait és ezreit. Vagy ki látja meg a földmegmunkáló szövetkezet tözsomszédságában magánosan viaskodó kisparaszt küszködését földdel, elmaradottsággal, bizalmatlansággal. Vagy ki írja meg bonyolult szellemi világát az olvasni alig tudóknak, amikor a népuralom egy plakátját olvassa. Nagyon fehérén-feketén, szegényen, szűken s élettelenül látjuk s fogjuk még meg mai valóságunkat. Kardely mutatott rá, s nem árt itt felhasználni észrevételeit — ha egész más vonatkozásúak is: sokkal nehezebb, de fontosabb, szélesebb, általánosabb probléma a milliókat magába foglaló egyszerű falusi szövetkezet, mint a földmegmunkáló szövetkezeteké, ahol már minden úgy megy, mint a karikacsapás. Az élet a munkásoknak végtelen sorozatát jelenti a rohammunkás és újító és az elmaradt, egész öntudatlan reakciós gondolkodású munkás között és végtelen sorozatát a szövetkezetben dolgozó és a kulák szemléletben vergődő paraszt között. A témaválasztás és az ábrázolásnak ezt a szegénységét meg kell látnunk, ha tényleg reálisak akarunk lenni, mai helyzetünkkel számolók.

Írásaink nap: sajtószerűek polémikusak, vitábaszállók, agitátívek a szó szoros értelmében (nem ritka a közönséges Népfrent beszéd egy-egy elbeszélésben.) *Szavakkal* agitálunk s *nem tettekkel*. cselekményekkel, jelszavakkal, személyesen átélt hittel, rábeszélőn és nem megértetőn. Sokszor valósággal a letartóztatást várja az ember s a bírósági tárgyalás hangjához hasonló leckéztetés szólal meg az elbeszélésben. A lelkendezés felsőfokai a másik póluson a gyalázkodás hangjai válják egymást, még a versekben is. Az élet pedig

kilenczedrészben rácafol erre a leegyszerűsített osztályozásra. A jelszószerű kifejezések, a mozgalom elkopott műszavának és kifejezéseinek fel-felbukkanása is azt mutatja, hogy nem a múlóarcú élet, hanem a gyorsan elsajátított elmélet diktálja a szót, a rímet. Verré, hüssá, mindennappá, a bácskai vagy bánáti falu való gondjává vált elmélet kell a toll hegyére. Ahelyett, hogy egyetlen éjszaka vitája az elmaradt parasztból szövetkezeti agitátort varázsolna vagy egy agitátor-beszédre, hakkord-munka miatt flázadó munkásból rohammunkást — inkább a műhelybe vagy kis tanyai házba betévedő első kis forradalmi gondolat-töredékről írának a feltörő, s aztán újra s újra elmerülő felismerésről, új fogalmak lassú gyöker eresztéséről.

A nagy hang s puffogatás, ami a gondolatot és képzeletet akarja pótolni, elterül egy-egy íráson, versen s hitelvesztetté teszi a megírt igazságot. Az egyszerű komoly emberi hang néha oldalakon át hiányzik antológiánkból: pótolják bugyborékoló, lelkendező, elakadt-lélekzetű ömlengések. És helyenként fáradt közhelyek és szólamok. A nagy témához illő szélesreszívott tüdővel kezdődnek ezek az írások és versek és mire kibontakozna a téma, elfogy a lélekzet. Egyetlen versen néha két-három ilyen nekiszaladás is megfigyelhető.

*

Igaztalan s helytelen lenne tovább fejtegetni ezt így általános-ságban. A lényeg a fentiekben az: *itt az ideje a bírálatnak és még inkább az önbírálatnak.* Itt az ideje annak, hogy most már mérlegre is tegyük és egy kicsit irodalmunk és művészi fejlődésünk távlatával nézzük új társadalmunk első szellemi s művészi termékeit. S ezért, ha az előszó azt mondja is, hogy tollforgatóinktól nem követelhetjük *ma* azt, amit *holnap* kell megadnia — nem követeléskép, hanem mértékül és segítségül, célul és irányul *kezdődjön meg* az első irodalmi termékkel *a bírálat.* Itt csak egy-két szóban gyors felsorolásban — de a HÍD hasábjain várjuk a komoly mérlegelést, a részletes bírálatot, útmutató, kritikai s esztétikai írásokat. Az alkotólázhoz, a büszke építéshez méltó *bátor bírálatot, proletár-mértéket a proletár-művészetéhez,* reális szocialista mértéket a születő szocialista realizmushoz.

Egy-két írás, s főként az antológiában közölt feltételezhetően válogatott írás alapján mondunk itt néhány szót íróinkról és költőinkről, megértéssel és megértésre számítva.

Brindza Károly új író, munkásíró. A napi sajtóból vág merészen irodalmi területre. Egészséges, szilárd szemléletű s nem erőtlen elbeszélő. De sokkal mélyebben kellene néznie és nem a gondolatok és szavak felületéről. Sok önbírálat kell ahhoz, hogy valaki akinek jó proletár-élménytára van, most ne fecsérelje erejét felületesen, hanem összpontosítsa, magvassá tegye. Erre az önbírálatra s fegyelemre van legnagyobb szüksége Brindzának.

Braun István versei időszerűsített utánérzések, sem irodalmi alap mögötte, sem fejlődési lehetőség előtte, s nyilván nincsenek is a napi sajtón túlnyúló irodalmi igényei.

Csépe Imre nem először felfedezett paraszt-költő, de nagyjából ma is ott tart, ahol az első felfedezéskor. Nem akar tanulni. Gondolkodása a saját levében forr, nem igazi proletár költő, mert *bohém* és megbízhatatlan *költő.* Hány nagyszerű kép, gyönyörű sor és egyetlen igazán jó vers sem. Ideje lenne abbahagynia a fencgyerekeske-

dést s érettebb, felelősebb hangon fordulni volt kubikos-társaihoz, akiket olyan kalandosan el-elhagy nemcsak életstílusban, hanem — ami nagyobb baj — már-már életfelfogásban és kifejezőmódban is. Kár lenne éppen most *minden dolgozó előreindulásakor* megfennek-lenie.

Déavári Zoltán első tiz-tizenöt versei közül adta a legjobbakat, s talán nem akad el a hangja, ha megmondjuk, hogy bizony kezdetleges s tartalmatlan lelkendezés ez még. Mert sok-sok ilyen lelkendező diák-költőt formál má új társadalmunk s bizonyosan nem egy közülök megtalálja a forradalmi átalakulás *igazi költői* hangját is. Abban azután bizonyosan mélyebb tartalom, több zene, ritmus és rend lesz, mint ezekben a próbálgatózásokban.

Dudás Kálmán távolabbról jött hozzánk, de *nagyszerű fegyverzetet* hozott magával. Olyat, amit itt is tud használni, ha *nem erre kovácsolódott* is. Megvan benne a szándék a *szótárát* ide is adta egészen. S csak ki kell várni, hogy *mindazt ideadja, amije van*, a szótvak mögött érzést, gondolatot, határozott akaratot és hogy kiművelje magában ami legfőbb s eddig hiányzott, a haladó világ szemléletét. Fegyverzetéhez méltó *célt*, művészi formáihoz illő *tartalmat*.

Gajdos Tibornak sok a mondanivalója, talán tulsok is. Egyszerre túlulnak fel élményei s valósággal felborítják. De keresi, s bizonyos, hogy meg is találja proletár-mondanivalóhoz a proletár-rendet. Egyenesen célratorő fonál kell írásaiba. Különösen készülő regényében kell erre ügyelnie, hiszen ott még nagyobb a veszély, hogy mondanivalói és élményei felborítják az egységet s az írás magvát.

Galamb János nem most kezdte a verselést, de jó lenne, ha el tudná felejtteni azt, amit magával hozott: a valóságot elkendőző proletár-sorsot cnyhíteni szándékozó üres szépszavak szeretetét. El kellene dobálnia a sallangot és fölszabadulnia a régi hamis ígézetek alól, önmaga lenni, s egyszerű, egyenes mondanivalóinak egyszerű, egyenes, kemény szavakat faragnia.

Gál László költészete legközvetlenebbül és legegyszerűsebben a mából fakal, *kétegytelen s lendületes lelkesedés*. Egész csillogó fegyvertárát, kibuggyanó magamagát könnyen s biztosan önti versbe. Gál Lászlóban nincs is más probléma, mint éppen *ez a nagy könynyedség*. Napi költészeten túl, tehetségét *időtállóbb* s mélyebb alkotásba kellene öntenie. A mélyebb alkotás nagyobb műgondra, kicsit talán kevesebb lelkendezésre, de bizonyosan több mély s maradó gondolatra venné rá, mint mai verseiben. Mert csak megcsillogtatja, de legtöbbször elejti a gondolatot s önmagával is elégedetlenül ötleteket halmoz. A vers *nem ötletek* sorozata, hanem — lehet, hogy csak egyetlen — *gondolat*. Mert az élet és a fejlődés *gond* is, különösen a lassúbbleptű vajdasági magyarság soraiban. Ezzel küszködik most Gál László, s ezzel érdemes is küszködnie.

Herceg János régi írással jött az új könyvbe. Még nem szólait meg. De ez a régi írása nem üt ki a könyvből s idetartozik ő, ha nem közvetlen, úgy *régebbi* multjánál fogva. És idetartozik tudásánál és tehetségénél fogva is, mert ma minden felelős embernek, közelebről és távolabbról jövőknek részt kell vennie korunk parancsának teljesítésében, népünk jövőjének szolgálatában. Herceg Jánost is hívja a mi történelmünk, *mi tartja vissza mégis?* Régi írásai bizonyítják: ezt várta s az ő kora is ez, miért nem áll *egész tehetség-*

gével, írásművészetével a ritka emberábrázolásával abba az irodalomba, amely ezerszer jobban megbecsüli a gondolatot és írást — ezt az írást is, amit antológiánk közöl — mint a múlt.

Kolozsi Tibor nem új író, de elbeszélésén meglátszik, hogy az új társadalom lendületet adott neki. Színesebb s jelkesebb ez eddigi írásainál. De mégis hiányzik belőle az *igazi valóságosság*. A megírás módja és a stílus, akármilyen fordulatos és eleven, nem illeszkedik a nem igazán valóságos témához s felemássá teszi az elbeszélést. Így nagyon sok elvesz biztos íráskészségéből. Kolozsi stílusa személyes és ezért valóságos élménnyel párosulva komoly alkotásokat hozhatna.

Kopeczky László, egyik legfiatalabb írónk, rövid drámai elbeszéléssel jelentkezik a kötetben. Egyetlen, villanásszerű írás ez, rövid éles mondatokkal, talán túlságosan szófukar és sűrített drámaisággal. Mintha balladát öntött volna itt prózába talán játéknak, stílusgyakorlatnak — mert van stílusa és íráskészsége. De ez még nem teszi indokolttá az írást, s részünkről is elég indokolatlan lenne ebből a kis írásból távolabbi következtetéseket vonni tehetségére vagy fejlődésére vonatkozólag.

Latak István, ismert régi proletár-költőnk, akinek költészete első verseitől fogva a *vajdasági proletáriátus hangja*. Vajdasági — sokkal inkább mint bárki ebben a kötetben vagy irodalmunkban. Ez pedig sokat jelent, különösen ma a vajdasági proletáriátus felszabadulása és fejlődésének kibontakozása idején. Latak István áll *legközelebb* a vajdasági dolgozókhöz, nehézkes érzése és gondolatvilága, kicsit komor szemlélete és képe, meglátásai és szavai — ritka kivételektől eltekintve, közvetlenül a vajdasági proletár-sorsból fakadnak. Régi verseiről nem kell beszélnünk, visszatértek, ahonnan jöttek, felszívódtak Vajdaság dolgozóinak gondolatvilágába. Kevés csak valamennyire is olvasó proletár van, akiben ne élne a Latak versei. Az átmenet az új proletár-költészetbe, *új idők új dalaira*, vontatott, nehézkes, a hang nem olyan erőteljes, mint a felismerés, *a vers nem olyan éles, mint az élmény*. Mert hangjában is a vajdasági magyar proletáriátus szólal meg — amelytől sohasem szakad el — lassan vontatottan, bár nem kevésbé biztosan emelkedik. S ezért Latak néha fáradt és erőtlen hangja ellenére is — ma is *elszakíthatatlanul* a vajdasági dolgozóké.

Lévay Endrét avatott s kicsiszolt tolla gyakran távolabb viszi jó meglátású tárgyaitól, mint maga is szeretné, s nagy irodalom szeretetében életes témái is kicsúsznak a realitásból. Egy-egy megtalált, különben valóságos témája, gondolata vagy szava, kiemelkedik a való életből s elveszti lábát a talajt. Az „*Ocsudó lelkek*“-ben *közelebb maradt a talajhoz*, mint bármikor eddig. Egyik legjobb írása ez — s látszik, hogy az új társadalom visszabilentti benne az életet az irodalomból a helyére. Ez valóságos írás, témában, feldolgozásban egyik legvalóságosabb és ezért *egyik leghitelesebb* írás a kötetben. Ez az írás újat s ígéretet jelent Lévay Endre munkájában.

Lőrincz Péter nagyon sokoldalú ember: történész, műfordító, író, költő s minden megnyilatkozásában régtől fogva tudja hol a helye, s következetes volt hozzá. Tehetsége és sokoldalú képzettsége azonban elnyomja benne az írói fegyelmet és bírálatot és egészen ellenőrizetlenül buggyannak fel gondolatai és gondolattársításai. Írásai nagyon kevés műgonddal kerülnek napvilágra, ami mindenképpen nagy kár. Mert olyan elméleti tudással, olyan képzettséggel, mint

Lőrincz Péteré, legalább ugyanolyan önbírálatnak és a kifejezés-mód fegyelmezésének kellene párosulnia. A régi HID-ban volt néhány szerb és más néphallada fordítása. Történelmi ismeretei hasznos történelmi tanulmányoknak szolgálhatnának alapul, miért váltja ezt könnyű aprópénzzé, hevenyészett regénnyé? Ez a mindentelenség jómagát megfosztja nagyon szükséges *specializálódástól*, Vajdaságot pedig, bennünket, *fontos és szükséges* történelmi és kulturpolitikai tanulmányoktól, amikre emezek miatt nem marad elég ideje. Úgy érezzük, hogy lassan elérkezett a specializálódás ideje, nagy a szükség és megvan erre a lehetőség is — *el is kell kezdeni*. Ezen a területen Lőrincz Péter előtt legvilágosabb, leghatározottabb az út.

Lukács Gyula előbb, mint a mozgalom harcosa gyűjtötte hosszú ideig azokat az élményeket, amit erős képekké, reális ábrázoló-tehetséggé váltan most írásban törnek elő. Egy-két rövidebb írása is nemcsak *tehetséget*, hanem erős *képzelő és megjelenítőerőt* árul el. Regényrészletei pedig már csak személyesen átélt témájánál fogva is — egy komoly tehetségű munkásíró kibontakozására és talán új erőteljes regény születésére válnak. Ezt azonban *meg kell várni*, hogy szilárdabb alapokról bírálhassuk erejét és fejlődésének lehetőségeit.

Majtényi Mihály a vajdasági irodalom egyik legrégebbi képviselője, régi írásaiban is okos, mérsékelt, nem mély problématikájú, mégis nem felületen mozgó és nagyszerű íráskészségű író. A népuradalom óta — ha korra nem is fiatal, — írásaiban pozitív erőnek határozott fölszabadulása érezhető. Nála észlelhető leginkább, hogy a polgári társadalom írói, ha *becsületos szándékúak*, mennyire maguknak vallhatják az új társadalom célkitűzéseit. *Őszintén* és napról-napra *fokozódón állítja harcba* tollát az új társadalomért, ez az eddig talán legkevésbé harcos író is. A kötetben megjelent két írása hiteltel, komoly írás, az „*Erkély*” témájára, kidolgozására a kötet legkiemelkedőbb írása. Valószínű, pozitív és érett írás, — mai valóságunk tisztán irodalmi szempontokból nézve — a leginkább megközelítő.

Markovics Jánost a megszállás és Dachau élményei hajtottak haladó gondolkodásba és irodalomba. Színes a képzelete, muzsikás a szava talán túlságosan is. A „*Munka asszonya*” című elbeszélése megérdemelten a verspályázat első díját szerezte meg számára. Kétségtelen tehetségének azonban csak *kemény tanulás* s önfegyelem adhatnak *fejlődést*, képzeletének *rendet*, muzsikájának mértéket, mondanivalójának szilárd *alapot*. Reményre jogosító költője a vajdasági magyar irodalomnak.

Papp József legfiataljabbjaink közül való s így érthető kiütköző tehetség s íráskészsége mellett az egyenetlenség, szerkezeti hibák, elnagyoltság. Mikor kinyitotta szemét, a régi társadalmat már szétzúllóban látta s Népi Ifjúság, Vasútvonal, egyetemi ifjúság már mai valóságunk talajára állította. Ehhez jön ezután határozottan kiütköző tehetsége, el nem kopott tiszamenti magyar nyelve, stílusérzéke. Sok jót hozott magával s ha — amint látszik, — van benne *készség* tanulásra, fegyelemre, szép út áll előtte.

Sebestyén Mátyás írása meleg, közvetlenhangú, élményei frissek igénytelenségükben is vonzóak. A novella azonban nem könnyű műfaj. Nem elég hozzá a meleg hang, témája kibontakozásában, írása

szerkezetében gyakran kiesik alaphangjából — s friss részeit is megtöri a *közhegy*. Írásának azonban van magva, ha igénytelen is, nem kalandozik el s ez komoly kiindulópont, még egy nem fiatal embernek, s írónak is. Innen feltétlenül tovább lehet még menni.

Sinkó Ervin külön lap a kötetben, az egyetlen, akinek talaja nem Vajdaság, gyökerei nem a mi földünkbe nyúlnak. Így sokkal nehezebb róla írni ebben az együttesben, ahol mindenki közel áll hozzánk, ahol mindenkit ismerünk, s ahol mindenki az új társadalmi valóság vajdasági vetületeit tárja elénk. Sinkó Ervin egy nagy kultúráltságot s képzeletöröt eljáruló, de nehézkes versén kívül, amelyben a ritmus és zene is hiányzik. Egy nagyobb elbeszéléséből kiszakított élesen átélt koncentrációstábor élményt vetít elénk. Olyat, amiben drámai vitával érzékelteti egy forradalmár magasztos hősiességét a táborok, a Gestapo, a fasizmus szörnyű légkörében. Itt sem egyszerű és világos ábrázolású író, de egy súlyos témákhoz szokott intellektüel szövel meg, aki több tudást, kultúráltságot, pszichológiát sűrít elbeszélésébe, mint írásművészetet.

Szirmai Károly s, mint nehéz problematikájú borongó s ködösszavú íróra emlékezünk a régebbi időkől s öröm látni, hogy a régi zilált társadalom múltán, hangja egy kicsit közelebb került a világosodó társadalomhoz. *Magamagát* látjuk elbeszélésében, s erősödő hitét, hogy a külvárosi lámpások mindennap új területet foglalnak el a sötétségből s türelmesen építik az új világot. *Igaz öröm nekünk*, hogy azzal, akivel KALANGYA-szerkesztő korában is tudtunk érintkezési pontokat találni, most egy kötetben, egy táborban *közösen harcolhatunk* az új világ felépítéséért.

Thurzó Lajos érző hangja, szelíd lírája a főlzabadulás óta bontakozott ki. Csendesesen szemlélődik, halk örömmel konstatál, mérsekelt, szép szavakkal lelkesedik, s nagy szeretettel rója a sorokat földről és gyárról, egyszerű emberekről és élményekről. Nem forradalmi líra ez, az bizonyos, nem indít, nem tüzel, de csendesesen kézenfog és vezet, lassan terelget felismerés s igazodás felé. Egy kicsit szelmentes hely nagy zökkenőkkel előrerugató világunkban — de bizonyára megtalálja azokat, akiknek ez a hang kell. Mert kell ez a hang is tanácstalanul álló, megtorpant, lassan ocsúdó szellemeknek. Csak arra kell vigyázni, hogy ne vegye el, ne kerekítse le túlságosan a dolgot és események élet, mert semmi sem menthet fel senkit megrázó felismeréstől, éles állásfoglalástól.

Zákány Antal, probléma. Önképzett munkás, aki szokatlan magas verskultúrával és formaművészettel ír és — második ellentmondás — lemondó hangon, bágyadt örömmel. Juhász Gyulát vélnéd sorai mögött, de honnan csöppenne a mi mai világunkba a halk — lemondóan dalolgot szegedi poéta, hogy kerülnek egy bánáti parasztfia munkás szájába az ő szavai s hangulata. Az egész kötetben legkülönösebb jelenség s egy kicsit érthetetlen. Ugy tűnik, mintha elfeledkezett volna egy letűnt korba s szerelmesen elleste annak kifinomult hangjait. Még nem ébredt fel, vagy csak régebbi verseivel lépett elő? Érdeklődéssel várjuk többi s újabb verseit.

A *Magyar Kulturszövetség* nagyon jól tette s jó időben tette, hogy kötetbe gyűjtötte mai íróinkat — költőinket. Ismerjük meg belőle átalakuló társadalmunk kibontakozó művészi kifejezéseit. *Hall-*

jük belőle a jugoszláviai magyarság korlátlan szabad hangját s lássuk Tito országát és korát. Nem baj, ha azt is meglátjuk belőle, hogy nagyon az elején vagyunk még, mert ha mást nem, azt íróink hátéből is megláthatjuk, hogy szabad előttünk az út, s hogy most már határtalan az élet.

KEK ZSIGMOND

MŰKEDVELÉSÜNK KÉTÉVI MÉRLEGE

Nemcsak a folszabadulás előtti életben volt a műkedvelés egyik alapvető kérdése népi kulturánknak és mondhatni egyetlen nagyobb tömegeket megmozgató tevékenység a magyarságunk összekapcsolódására irányuló törekvéseknek, — de ma is egyik legelterjedtebb, ha nem is legjelentősebb, megnyilvánulása kultúréletünknek. A egyetlenes műkedvelés — így pl. a színészi, szavalati, zenei, képzőművészeti, stb. műkedvelés — ha egészséges keretek között mozog, a magas művészet **hatékony elősegítője**. Így van ez ma is s így volt a múltban is, csakohgy az akkori polgári életszemléletnek megfelelően, a különböző operettek, kabarék és tucatjával előállított egyéb szellemtelen „alkotások“ a műkedvelést avasízú dilettantizmussá súlyesztették. A reális élet ilyenirányú leplezése olcsó szórakozás formájában nyert kifejezést; a tények elferdítése, a korcs kinövéssek elkendőzése, hazug érzelgősséget szült, amelynek egyetlen célja az volt, hogy a munkásság és parasztság ne lássa be élén lévő szerepét a nemzet életében.

Kulturális életünk megerősödéséről és fejlődéséről tesz tanúbizonyságot föllendülő műkedvelésünk. Ma a műkedvelés nem egyes osztályok kiváltsága, hanem minden dolgozóé, a dolgozók közösségéé. Számadásunknál kitűnik azonban a múlt szellemi elnyomásának bizonyos következménye; ez megnyilvánul a darabok kiválasztásában valamint abban, hogy kultúrköreink mennyire tartják fontosnak és szükségesnek a szellemi fölvilágosítást célzó fajúlatogatásokat.

HÁNY ELŐADAST TARTOTTAK AZ EGYES KULTURKÖRÖKBEN?

Igen hiányos kimutatásunk szerint megalakulásuk óta legalább egy színelőadást rendezett 34 helyi szervezetünk. Ha figyelembe vesszük azt, hogy 67 kulturkörünk fejt ki gyöngébb-eredményesebb tevékenységet — igen silány eredménynek számít, hogy egyesületeink felében alakultak csak meg a műkedvelő csoportok. Ennek ellenére mégis megállapíthatjuk, hogy a műkedvelő együttesek dolgoznak még legjobban a többi alosztályokhoz viszonyítva, mert a színpad természetsszerűleg mindig a legtöbb szereplőt vonzotta.

A leggyöngébb eredményt a bacsko-gradistek és veprováci kulturkörök mutatják, mert fönnállásuk óta mindössze egy előadást